

უცხოელი დოკუმენტალისტების კრიტიკული თვალით დანახული საქართველო

ნარგიზა კანკია, ასოცირებული პროფესორი

საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახ. უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

სტატია ეხება საქართველოს შესახებ უცხოელების მიერ გადაღებულ დოკუმენტურ ფილმებს. მასში განხილულია სხვადასხვა თემაზე შექმნილი ფილმები. ამ სტატიაში, პირველ რიგში, აქცენტი გაკეთდა BBC-ის ფილმზე, რომელშიც გაანალიზებულია რუსეთ-საქართველოს კონფლიქტი - კერძოდ, 2008 წლის აგვისტოს ომი. ეს ფილმი სხვადასხვა ინტერვიუებით, ვიდეო და ფოტომასალით დამაჯერებელს ხდის მასში აღწერილ ფაქტებს.

საინტერესო ფილმთა რიცხვს შეიძლება განეკუთვნებოდეს ისეთი ფილმებიც, რომლებიც ადამიანთა ყოველდღიურ ცხოვრებას ეხება და ასეთად სტატიაში მიჩნეულია ფრანგული დოკუმენტური ფილმი „საქართველო, ჭიათურა“, რომელიც ამ ქალაქის მოსახლეობის შრომას, პრობლემებს, ტრადიციებს ასახავს.

საკვანძო სიტყვები: დოკუმენტური ფილმი, კრიტიკა, ომი, ობიექტურობა, ტრადიციები, ინტერვიუ.

Georgia seen by foreign documentalists with a critical eye

Nargiza Kankia

David Aghmashenebeli University of Georgia

Abstract

The article is about documentaries about Georgia made by foreigners. It discusses films created on different topics. This thesis focuses on a BBC film that analyzes the Russian-Georgian

conflict, in particular the August 2008 war. This film with various interviews, videos and photographs makes the facts described in it convincing.

An interesting number of films may include films that relate to people's daily lives, and such an article is considered to be the French documentary "Georgia, Chiatura", which reflects the work, problems and traditions of the population of this city.

This article also focuses on foreign films in which facts and events are not thoroughly explored and to some extent even biased.

Key words: Documentary, Criticism, War, Objectivity, Traditions, Interview.

იმის შესახებ, რომ საქართველო თვალწარმტაცი ქვეყანაა და მისი ნახვით ბევრ საინტერესო რამეს გაიგებს ადამიანი, მეტყველებს როგორც ქართველების, ისე უცხოელების მიერ გადაღებული ფილმები. მათი დიდი ნაწილი მაინც ჩვენი ქვეყნის პოპულარიზაციას ემსახურება და ისინი ძირითადად ტურისტებისთვის არის განკუთვნილი (მათში ძირითადად საუბარია საქართველოს ისტორიაზე, ბუნებაზე, ღირსშესანიშნაობებზე, ტრადიციებზე და სხვ). ეს, ცხადია, ძალიან კარგია და ამ ფილმების შესახებ ჩვენ ერთ-ერთ სტატიაში გვქონდა კიდევ საუბარი. მაგრამ ჩვენი ქვეყნის შესახებ უცხოელებს გადაღებული აქვთ აგრეთვე ისეთი ფილმებიც, რომლებიც ასახავენ ქვეყნის საჭირბოროტო საკითხებს. მათში გაანალიზებულია საქართველოში არსებული მდგომარეობა - მიმდინარე მოვლენები, საშინაო, თუ საგარეო პრობლემები და ა.შ.

საქართველოში 2008 წელს დიდი უბედურება დატრიალდა - ჩვენს ქვეყანაში შემოიჭრა რუსეთის ჯარი და მისი ტერიტორიის გარკვეული ნაწილის ოკუპირებაც მოახერხა. ცხადია, ამ ამბავმა მთელი ცივილიზებული სამყაროს ყურადღება მიიქცია. მის შესახებ საუბრობდნენ მასმედიის საშუალებებში, გადაიღეს არა მარტო დოკუმენტური, არამედ მხატვრული ფილმებიც (მაგალითად, ჰოლივუდში ამ თემაზე გადაიღეს მხატვრული ფილმი „აგვისტოს ხუთი დღე“ მასში მთავარი აქცენტი კეთდება იმაზე, თუ რა მოხდა 12 აგვისტოს - როცა საქართველოს მხარდასაჭერად ჩამოვიდნენ სხვადასხვა ქვეყნის პრეზიდენტები).

არსებობს ისეთი უცხოური დოკუმენტური ფილმები, რომლებიც ჩვენი ქვეყნის უსაფრთხოებას და მისი ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემებს ასახავს, მაგრამ, ჩვენი აზრით, როცა ამ საკითხზე და კერძოდ, 2008 წლის ომზე ვსაუბრობთ, პირველ რიგში, უნდა ვახსენოთ BBC-ის დოკუმენტური ფილმები. მან არაერთი ფილმი მიუძღვნა 2008 წლის ომს, ამ ფილმების მთავარი ღირსება არის ის, რომ ისინი მიუკერძოებელია - ფაქტები ობიექტურად არის გადმოცემული, მათში მოვლენები ღრმად, არგუმენტირებულად არის გააზრებული.

საერთოდ, გვინდა აღვნიშნოთ, რომ BBC-ის დოკუმენტური ფილმები ცნობილია მთელს მსოფლიოში, მაგრამ ქართველი ტელემაყურებელი მას ძირითადად გასული საუკუნის დასასრულს, ტელეკომპანია „რუსთავი2“-ის ეთერით გაეცნო. სწორედ ამ ფილმებიდან გავიგეთ მაშინ ძალიან ბევრი საინტერესო ფაქტის, ცნობილი ადამიანების ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ და ა.შ.

2008 წლის აგვისტოს ომზე ერთ-ერთი პირველი იყო BBC -ის მიერ გადაღებული ფილმი „აგვისტოს ომი“. ჩვენი აზრით, ეს არის სწორედ ის ფილმი, რომელშიც მოვლენები შეულამაზებლად და დაბალანსებულად არის გადმოცემული. ბრიტანული „აგვისტოს ომი“ ასახავს არა მარტო საბრძოლო მოქმედებების იმ ხუთ დღეში დატრიალებულ ფაქტებსა და მოვლენებს, არამედ მასში გააზრებული და გაანალიზებულია როგორც ომის წინა, ისე შემდეგი პერიოდი - ფილმში მის მიზეზებზე საუბრობენ როგორც საქართველოს, ისე რუსეთის ხელისუფლების წარმომადგენლები და, მეტიც, მასში დიდი ადგილი ეთმობა უცხოელი პოლიტიკოსების მოსაზრებებს (ბუში, სარკოზი...), მაგალითად, აქ ხაზგასმულია აშშ-ს მაშინდელი სახელმწიფო მდივნის კონდოლიზა რაისის პოზიცია - ჩვენ ვაფრთხილებდით საქართველოს პრეზიდენტს, რომ არ აჰყოლოდა პროვოკაციას და არ დაეწყო საბრძოლო მოქმედებებიო... ამ ფილმში, გარდა ინტერვიუებისა, დიდი რაოდენობით ვხვდებით საბრძოლო მოქმედებების ამსახველ დოკუმენტურ ქრონიკას და ფოტოებს, რაც მას, ერთის მხრივ, მეტ დამაჯერებლობას სძენს და, მეორეც, უფრო საინტერესოს ხდის.

საერთოდ, ომის შესახებ ფილმის გადაღება ადვილი არ არის, ამ დროს ძალიან ძნელია სიმართლის დადგენა, იმიტომ, რომ ყველა მხარე ცდილობს თავისი ქმედება გაამართლოს და პირიქით, სხვისი გააკრიტიკოს. ამ ფაქტის რეალობას ამტკიცებს

თანამედროვე პერიოდში (რუსეთ-უკრაინის ომის მიმდინარეობის დროს) პოლიტოლოგების მიერ ხშირი გახსენება ოტო ბისმარკის გამონათქვამისა იმის თაობაზე, რომ ყველაზე მეტად იტყუებიან ომის დროს, ნადირობის შემდეგ და არჩევნების წინო.

ვინაიდან შევეხეთ მიუკერძოებლობას და ბალანს, გვინდა გავიხსენოთ ამ თემაზე (2008 წლის ომზე) შექმნილი ერთ-ერთი პირველი ქართული ფილმი „რუსული პარტია“, რომლის ავტორიც თომა ჩაგელიშვილია. ფილმი ომის დამთავრებიდან ძალიან მალე გადაიღეს. ის, მართალია, მარტო აგვისტოს ომს არ ეხება და რუსეთის ყველა აგრესიის შეხსენება უფროა, მაგრამ მისი მთავარი ღერძი მაინც ეს ომია. ცხადია, აბსოლუტური მიუკერძოებლობა ძალიან ძნელია (ან, საერთოდ, არსებობს?). ფაქტისადმი დამოკიდებულება ხომ მისი შერჩევიდან იწყება. თანაც, როცა საქმე შენს ქვეყანას ეხება, სუბიექტურობას ძნელად გაექცევი და კიდევ- როცა ფილმი „რუსული პარტია“ გადაიღეს, ეს ომი ხომ სულ ახალი მომხდარი იყო. ჯერ ყველაფერი სრულყოფილად არ იყო და ვერც იქნებოდა გამოძიებული. არც ტალიავიანის დასკვნა იყო ცნობილი... მაგრამ მაინც, თუ ფილმს იღებ, იმის მტკიცების გარდა, რომ რუსეთი აგრესორი და ოკუპანტია (რაც ისედაც ყველასთვის ცნობილი ფაქტია), საჭირო იყო ამ ომის მიზეზების შესახებ მეტი ფაქტის წარმოდგენა და, მისი მრავალმხრივი გაშუქების მიზნით, უნდა დაფიქსირებულიყო, ვინ რა მოსაზრება გამოთქვა ამ ომზე... ვფიქრობთ, ამ მიზეზის გამოც, გადაწყვიტა თომა ჩაგელიშვილმა გაეგრძელებინა ეს თემა- მაგალითად, 2014 წელს გადაიღო ორნაწილიანი ფილმი „აგვისტოს ომი“, რომელიც მეტ-ნაკლებად დაბალანსებული და ობიექტურია. ამ საკითხს მან შემდეგ სხვა ფილმებიც მიუძღვნა ...

ცხადია, აბსოლუტურ ობიექტურობაზე საუბარი მედიაში საერთოდ, და მათ შორის სატელევიზიო დოკუმენტურ ფილმში, სწორი არ არის, იმიტომ რომ მას იღებს ადამიანი, რომელსაც ხშირ შემთხვევაში გააჩნია თავისი სუბიექტური დამოკიდებულება ფილმში განხილული მოვლენისადმი, (სრულად თუ არა, ნაწილობრივ მაინც). ფსიქოლოგების მოსაზრებაც ხომ სწორედ ამას ადასტურებს და ის მდგომარეობს იმაში, რომ განწყობა ყოველთვის უსწრებს მოქმედებას. გარდა ამისა, ფაქტების ინტერპრეტაციისთვის და ტრანსფორმაციისთვის ფილმის ავტორების

ხელშია მთელი არსენალი ეკრანის გამომსახველობითი საშუალებებისა (კადრი, რაკურსი, ხედი, მონტაჟი...), რომელშიც დიდ როლს ასრულებს კადრსშიდა და კადრსგარეთ კომენტარებიც.

უცხოელი დოკუმენტალისტები იღებენ ფილმებს საქართველოს ყოველდღიურ ცხოვრებაზე. ამ ქვეყანაში არსებულ საჭირობოტო საკითხებზე და ამ დროს ძალიან კარგია, როცა იგრძნობა, რომ ავტორები ამას აკეთებენ არა ჩასაფრებულის პოზიციიდან, არამედ ცდილობენ ობიექტურად ასახონ სინამდვილე მისი კარგი და ცუდი მხარეებით.

საქართველოს მოსახლეობის ცხოვრებისა და საქმიანობის შესახებ გადაღებული ფილმებიდან ჩვენი ინტერესი გამოიწვია ფრანგულმა დოკუმენტურმა ფილმმა „საქართველო, ჭიათურა“ (გადაღებულია ARTE - ს მიერ). როგორც სათაურიდანაც ჩანს, იგი ეძღვნება ამ ქალაქს და იქ მცხოვრები ადამიანების საქმიანობას. მასში ძირითადი აქცენტი კეთდება მემახტეებზე და მათი დასაქმების ადგილზე არსებულ პრობლემებზე. ვხედავთ მამაკაცებს ფორმებში „ჯორჯიან მანგანეზი“. ისინი შედიან შახტაში და მაყურებელი ხდება მოწმე იმისა, თუ როგორ მძიმე სამუშაოს ასრულებენ იქ ეს ადამიანები. ამ პროცესის უფრო სრულად საჩვენებლად, ვიდეოკადრების გარდა, გამოყენებულია ფოტოებიც, რომლებშიც მემახტეები დაფიქსირებული არიან სხვადასხვა სიტუაციაში. დინამიკური და სტატიკური კადრების მონაცვლეობა ამ შემთხვევაში, ვფიქრობთ, კარგი ხერხი იყო ეფექტის მოსახდენად. მემახტეების გარდა, ფილმის ავტორები საკმაოდ დეტალურად გვიჩვენებენ საბაგროზე მომუშავე ადამიანების ყოველდღიურ რუტინას.

ამ ფილმში საუბარია იმერეთის ისტორიასა და ღირსშესანიშნაობებზეც. მაგალითად, ფილმის შემქმნელებს ყურადღების მიღმა არ დარჩენიათ „კაცხის სვეტი“. ამ საოცარ სანახაობას კამერა სხვადასხვა ხედით და რაკურსით აჩვენებს. ხოლო მისი შექმნისა და დღევანდელი დღის შესახებ საინტერესო ინფორმაციებს მაყურებელი ეცნობა აქ მომუშავე საეკლესიო პირისაგან.

ფილმში „ჭიათურა, საქართველო“ საკმაოდ დიდი ადგილი ეთმობა მოსახლეობის ყოველდღიური ცხოვრების კადრებს - მოძველებული მიკროავტობუსით მგზავრობა, ბაზარში მოვაჭრე ადამიანები, სილამაზის სალონში მოსაწესრიგებლად შესული

ადამიანები... ამ ფილმის ავტორებს გვერდი არ აუვლიათ არც ქართული სუფრის ტრადიციებისთვის - ჩანს თამადა, პირველი სადღეგრძელო მშვიდობას ეძღვნება, ახლო ხედით ვხედავთ შამფურზე აცმულ მწვადებს, ასევე თეფშებზე დახვავებულ ხაჭაპურებს, ნიგვზიან ბადრიჯანს, იმერულ ყველს... ამ სცენაზე აქცენტის გაკეთებით, ფილმის შემქმნელები აუდიტორიას ეუბნებიან, რომ ამ ქვეყნის ტრადიციას სტუმრის პატივისცემა და, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ადამიანები მდიდრები არ არიან, ისინი გულუხვობას მაინც იჩენენ.

უნდა ითქვას, რომ „საქართველო, ჭიათურა“ არ არის ფილმი, რომელშიც შელამაზებულია ფაქტები - ქალაქის მოსახლეობასთან ინტერვიუებით, კადრსგარეთ კომენტარებით და კონკრეტული ფაქტების ჩვენებით (მაგალითად, მოძველებულ საბაგირო კაბინები, გაფუჭებულ გზები, მოუხერხებელი სამარშრუტო მიკროავტობუსები და სხვ.), მაყურებლისთვის გასაგებია, რომ აქ ცხოვრობს ხალხი, რომლებმაც შრომაც იციან და გართობაც, მაგრამ მათი კეთილდღეობისთვის კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი.

შესაძლებელია, კრიტიკულ გამონათქვამებს შევხვდეთ ისეთ ფილმებშიც, სადაც არ ელი, რადგან არაფერია ხელჩასაჭიდი და თანაც, ეს მის ფუნქციებში არც შედის. ასეთ ფილმთა კატეგორიას განეკუთვნება ამერიკული „გზა ყაზბეგისაკენ“- ჯოჯოხეთის შუსლერის 15 წუთიანი ფილმი. მისი შინაარსი მოკლედ ასეთია - ის სამ მეგობართან ერთად ველოსიპედით მოგზაურობს ომალოდან ყაზბეგამდე. დასაწყისში რუკაზე ინფოგრაფიკით ნაჩვენებია, სად მდებარეობს საქართველო, მერე ასევე ვხედავთ მათ მარშრუტს (ომალოდან ყაზბეგამდე). ომალოში ისინი ბინავდებიან კერძო სასტუმროში და შემდეგ იწყება მათი მოგზაურობა.

ველოსიპედებით ისინი მიქრიან ვიწრო და მოყინულ ბილიკებზე, ჩანს, რომ ისინი ექსტრემალეები არიან - რამდენჯერმე ველოსიპედიდან ჩამოვარდებიან კიდევ, უწევთ სწრაფი მთის მდინარეების გადასვლაც, შეხვდებით სხვა პატარ-პატარა წინააღმდეგობებიც...(რაზეც ბოლოში ვისაუბრებთ).

ფილმში ხშირად ზედხედში ვხედავთ მაღალი მთების კენწეროებს, ვიწრო ბილიკებში სწრაფად მიმავალ ველოსიპედებს, ხან ჩანს სწრაფად მიმავალი

ველოსიპედისტის თვალთ დანახული გზები. შთამბეჭდავია შენელებული კადრით ექსტრემალების ტრიუკების ხილვაც.

ამ ფილმში მნიშვნელოვანია მუსიკაც - თავდაპირველად ქართული მთიულური სიმღერა კარგად ერწყმის ლამაზ და მკაცრ მთის ბუნებას, შემდეგ, ექსტრემალურ ტრიუკებს ინგლისურენოვანი შესაბამისი მუსიკა გასდევს თან. მუსიკის ტემპი კი განსაკუთრებულად ძლიერდება ბოლოს, როდესაც ეს მოგზაურები უახლოვდებიან დასახულ მიზანს - ჩადიან ყაზბეგში.

ვერ ვიტყვით, რომ ეს მოკლემეტრაჟიანი ფილმი რამით განსაკუთრებულად გამორჩეული და საინტერესოა და, შეიძლება, მას ჩვენი ყურადღება დიდად არც მიექცია, რომ არა ერთი ფაქტი - ფილმის ავტორი აქ ზედმეტად კრიტიკული მოგვეჩვენა, მაგალითად, ის უმიზეზო უკმაყოფილებას გამოთქვამს საზღვრის დამცველთა მიმართ. არადა, ეს ადამიანები თავის მოვალეობას ასრულებდნენ და საბუთები რომ დეტალურად შეუმოწმეს, ჩვენი აზრით, ამაში არაფერია გასაღიზიანებელი. მეტიც, ექსტრემალების კრიტიკის საგანი აღმოჩნდნენ მეცხვარეთა ძაღლებიც კი: "საშინელი შტორმი, შლეგი მდინარეების გადალახვა, მოყინული უღელტეხილი, ექსტრემალური დაღმართები, ავი ძაღლები და დაძაბული შეხვედრები ზედმეტად ბეჯით მესაზღვრებთან" - ასე აღწერს ჯოუი შუსლერი ამ თავგადასავალს ([.https://on.ge/story/2298](https://on.ge/story/2298))

დასკვნის სახით, შეიძლება, ითქვას: მისასალმებელია, რომ უცხოელები ხშირად იღებენ დოკუმენტურ ფილმებს საქართველოზე, რადგან საინტერესოა მათი თვალთ დანახული საქართველო. ამ ფილმების უმრავლესობა, მართალია, სარეკლამო ხასიათისაა და ისინი უფრო მეტად, ტურისტებისთვის არის განკუთვნილი, მაგრამ ჩვენ ამ სტატიაში განვიხილეთ ის ფილმები, რომლებშიც საუბარია ამ ქვეყნის წინაშე მდგარ საშიშროებებზე და სხვადასხვა სახის პრობლემებზე. როგორც გავარკვეით, მათი დიდი ნაწილი ფაქტებსა და მოვლენებს ობიექტურად ასახავენ.

გამოყენებული მასალა:

1. დოკუმენტური ფილმი „აგვისტოს ომი“, BBC,
https://www.myvideo.ge/v/1796040?fbclid=IwAR077qhi6mEIV9e_yTTYLpCBDWhRRq5bP-0ogBpxZ_D0hVeyDuK_nwAGdLE
2. დოკუმენტური ფილმი „საქართველო, ჭიათურა“, ARTE, 2018 წელი
“<https://www.facebook.com/watch/?v=1373237542808297>”
3. დოკუმენტური ფილმი “გზა ყაზბეგისკენ” 2016
<https://www.youtube.com/watch?v=pdxtfFBAZNw>, <https://on.ge/story/2298>